

Poznań, dnia 23 maja 2022 r.

Prof. dr hab. Robert Zawłocki

Zakład Prawa Karnego

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Morawski
dr hab. Wojciech Morawski
Przewodniczący
Rady Dyscypliny Nauki Prawne
dr hab. Wojciech Morawski prof. UMK

23.06.2022

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr. Eweliny Ślebiody-Ferens,

pt.: „Łączny środek karny w polskim prawie karnym”

Uchwałą Rady Dyscypliny Nauki Prawne Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z dnia 12 kwietnia 2022 roku, zostałem wyznaczony na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr. Eweliny Ślebiody-Ferens, zatytułowanej: „Łączny środek karny w polskim prawie karnym”.

Kompletna dokumentacja w tej sprawie została mi prawidłowo dostarczona dnia 14 kwietnia 2022 roku.

Zgodnie z przepisem art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 – tekst jednolity, z późniejszymi zmianami), rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Wobec powyższego, recenzowana rozprawa doktorska zostanie poniżej oceniana w nawiązaniu do ww. kryteriów, w kontekście dyscypliny naukowej *prawo*, w szczególności *prawo karne*.

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr Eweliny Ślebiody-Ferens została przygotowana pod kierunkiem prof. UMK dr. hab. Jerzego Lachowskiego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Liczy ona łącznie 195 (208) stron i składa się z następujących części: Wstępu, „Ewolucja regulacji prawnych dotyczących łącznego środka karnego” (Rozdział I), „Przesłanki orzekania łącznego środka karnego” (Rozdział II), „Wymiar łącznego środka karnego” (Rozdział III), „Tryby orzekania łącznego środka karnego” (Rozdział IV), „Uregulowania dotyczące łącznego środka karnego w wybranych ustawodawstwach europejskich” (Rozdział V), Podsumowania oraz Bibliografii.

Przedmiot rozprawy (problem badawczy) został określony poprzez sformułowanie we wstępie pięciu szczegółowych pytań badawczych:

1. Które ze środków karnych zawartych w katalogu unormowanym w art. 39 k.k. podlegają łączeniu oraz jaka jest ich cecha wspólna?
2. Co oznacza „odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących kary łącznej”, o którym mowa w art. 90 par. 2 k.k.?
3. W jakich przypadkach możliwe jest wymierzenie łącznego środka karnego – jakie są tryby jego orzekania oraz przesłanki?
4. W jakim wymiarze może nastąpić orzeczenie łącznego środka karnego oraz jakie dyrektywy ma na uwadze sąd dokonując jego wymierzenia?
5. Czy polska regulacja dotycząca łącznego środka karnego, w porównaniu do unormowań obowiązujących w wybranych ustawodawstwach europejskich jest trafna, a jeśli nie – jakich konkretnie zmian wymaga?

Generalnie cel badań został sformułowany względnie prawidłowo. Jest on logiczny i wydaje się uzasadniony merytorycznie i praktycznie, choć nie jest zbyt oryginalny czy wartościowy poznawczo. Uwagę zwraca jednak brak wskazanej hipotezy w odniesieniu do dostrzeżonego problemu badawczego. Sam Autor wskazuje przy tym na wstępie, że praca nosi charakter teoretycznoprawny, albowiem polega ona przede wszystkim na formułowaniu

ogólnych twierdzeń o badanych zjawiskach prawnych z wykorzystaniem dorobku nauki.

Na aprobatę zasługuje sformułowanie przez Autora w Podsumowaniu postulatów *de lege ferenda*, które choć nie mogą zostać określone mianem rewolucyjnych, wydają się obiecujące naukowo. Pomijam w tym miejscu powoływanie się na teksty innych autorów przy formułowaniu tychże wniosków. Autor wskazuje przy tym na zasadność skorelowania treści art. 90 § 2 k.k. z obecnie obowiązującym katalogiem środków karnych (treść art. 90 § 2 k.k. powinna w warstwie językowej zawsze odpowiadać aktualnie obowiązującemu katalogowi środków karnych), doprecyzowanie kwestii łączenia środków karnych rodzajowo i zakresowo tożsamy, wprowadzenie unormowania regulującego kwestię granic środka karnego, wprowadzenie regulacji, na mocy której okresy obowiązywania tożsamy rodzajowo i zakresowo środków karnych, które będą równoległe podlegałyby zaliczeniu łącznie w takim zakresie, w jakim będą one równoległe oraz osobno pozostałe, które będą odrębnie oraz wprowadzenie przepisu, który regulowałby kwestię wymierzenia jednego środka karnego za przestępstwa w ciągu z art. 91 § 1 k.k. na wzór przepisu o wymierzeniu w tym przypadku kary (możliwość orzeczenia środka karnego z nadzwyczajnym obostrzeniem).

Struktura pracy (treść i kolejność poszczególnych rozważań tematycznych) zasadniczo zasługuje na pozytywną ocenę. Układ tematyczny rozważań jest przemyślany i adekwatny z perspektywy założonych celów badawczych. Wartość recenzowanej rozprawy byłaby jednak niewątpliwie większa, gdyby zachowana została jednolita struktura poszczególnych rozdziałów oraz podział rozdziałów na mniejsze części (w szczególności warto byłoby wyodrębnić podrozdziały w rozdziale 2 § 1 pkt 2 pracy). Nadto, oprócz wniosków końcowych sformułowanych w Podsumowaniu, warto byłoby jednoznacznie wskazać również wnioski „częstkowe”, jako zamykające pewien etap rozważań, które nie zostały uwzględnione w rozdziałach 1-5. Zdecydowanie zabrakło wprowadzeń i podsumowań poszczególnych rozdziałów.

Autor zadeklarował, że swoich twierdzeń dowodzić będzie przy użyciu metody dogmatycznej oraz historycznej. Przyjęcie powyższej metody zasadniczo nie budzi zastrzeżeń. Autor wskazuje również, że „pomocniczo, dla celów prawnoporównawczych, w rozdziale V niniejszej rozprawy sięgnięto do uregulowań dotyczących łącznego środka karnego w wybranych ustawodawstwach europejskich” (s. 8-9). Próżno jednak w treści dysertacji znaleźć jakiegokolwiek

porównanie do polskiego porządku prawnego.

Rozdział pierwszy dysertacji doktorskiej dotyczy ewolucji regulacji prawnych dotyczących łącznego środka karnego, z uwzględnieniem problematyki łączenia kar dodatkowych na gruncie kodeksu karnego z 1932 roku i z 1969 oraz środków karnych w kodeksie karnym z 1997 roku.

W rozdziale drugim zostały omówione pozytywne i negatywne przesłanki orzekania łącznego środka karnego. Autor dokonał również zestawienia regulacji dotyczących kary łącznej z przepisami dotyczącymi łączenia środków karnych. Przy czym krytycznie należy się odnieść do podrozdziału dotyczącego „wymierzania wobec sprawcy środków karnych tożsamy rodzajowo”, bowiem zawiera on szereg zbędnych definicji legalnych takich jak: „impreza masowa”, „stan nietrzeźwości” czy „środek odurzający”, a także generalnie zbyt szczegółową charakterystykę poszczególnych środków karnych, generującą wyłącznie dodatkową objętość pracy i nie wnoszącą nic do tytułowego tematu.

W rozdziale trzecim zostały opisane regulacje prawne dotyczącego wymiaru, w tym granic łącznego środka karnego oraz dyrektyw wymiaru łącznego środka karnego.

W ramach czwartego rozdziału Autor scharakteryzował przypadki orzekania łącznego środka karnego w wyroku skazującym oraz w wyroku łącznym.

Rozdział piąty został poświęcony pobieżnej analizie uregulowań dotyczących łącznego środka karnego w wybranych ustawodawstwach europejskich, którego celem miało być ustalenie czy polska regulacja dotycząca łącznego środka karnego ma charakter oryginalny w stosunku do przepisów karnych obowiązujących w innych państwach. Tym samym zastanawiające jest dlaczego Autor do rozdziału prawnoporównawczego wybrał państwa, w których środki karne nie podlegają łączeniu, na co sam wskazuje w ostatnich akapitach podrozdziałów – „Duński k.k. nie zawiera zamkniętego katalogu środków karnych bądź kar dodatkowych. (...) W ustawie karnej nie zawarto żadnych przepisów odnoszących się do ich łączenia” (s. 186) i „W szwedzkim k.k. nie zawarto przepisów dotyczących ich [środków karnych] łączenia, ani odesłania w tym zakresie do uregulowań dotyczących kary łącznej” (187). Autor analizuje przy tym łączną karę grzywny oraz pozbawienia wolności w Szwecji, zatem zagadnienie niekorespondujące z tematem

rozprawy. Zasadniczo ten 12-stronicowy rozdział mógłby zostać pominięty, bowiem w aktualnym kształcie jest całkowicie merytorycznie nieprzydatny. Przede wszystkim zabrakło: wyjaśnienia doboru takich, a nie innych porządków prawnych oraz porównania z polskimi uregulowaniami.

Uwagę zwraca przywoływanie przez Autorkę licznych definicji zawartych w Kodeksie karnym oraz innych ustawach, takich jak: środek odurzający, impreza masowa artystyczno-rozrywkowa, mecz piłki nożnej, osoba pełniąca funkcję publiczną, jak również analiza zagadnień nieodpowiadających tematowi dysertacji: przypadku, przesłanek orzekania środków kompensacyjnych (!), składu sądu czy dowodów przeprowadzanych w trakcie postępowania w przedmiocie orzekania łącznego środka karnego. Sprawia to wrażenie swoistego „zapychania” treści rozprawy kwestiami pobocznymi. Wrażenie to potęguje zdublowanie jednego akapitu na s. 170-171.

Warstwa językowa rozprawy i stosowanie terminologii właściwej prawu karnemu zasadniczo nie budzi większych zastrzeżeń, choć Autor nie zawsze klarownie prowadzi swój wywód naukowy (prezentuje przy tym co najwyżej przeciętny poziom językowy). Doktorant posługuje się zasadniczo potoczno-praktycznym językiem stosowanym w codziennej praktyce procesowej, co ma prawo budzić zastrzeżenia i nie pozostaje bez wpływu na naukowe walory rozprawy. Praca zawiera drobne potknięcia językowe (brak litery w wyrazie – s. 87, brak przyimka – s. 63, 164), błędy językowe (np. s. 50, 187) oraz liczne błędy interpunkcyjne (m.in. brak przecinka, brak kropki na końcu zdania – s. 17, 27, 35, 36, 45, 62, 66, 150, 153, 158, 168, 173, 177), powtórzenia (s. 151), brak odstępu czy podwójny odstęp (np. s. 15, 21, 23, 27, 43, 140, 146, 154, 183, 185). Podobne zastrzeżenia budzi redakcja przypisów (np. przypis 16, 17, 33, 35, 38, 71, 84, 124, 128, 144, 349, 361, 450). Uwagę starannego czytelnika zwracają również: błędna numeracja podrozdziałów (s. 3), niedbałe sformatowanie tekstu – różne odstępy pomiędzy akapitami (s. 6-8, s. 73, s. 125, s. 181), niejednolicie stosowana punktacja w postaci liter, cyfr, kropek (s. 162, s. 182, s. 191) czy różne rodzaje czcionki (s. 67, 133).

Zastrzeżenia budzi również publicystyczny ton narracji rozprawy. Doceniając dążenie do unikania hermetyczności, właściwej zarówno językowi nauki i praktyki prawa, należy krytycznie odnieść się do takiego ukształtowania warstwy językowej pracy, które utrudnia postrzeganie jej jako „naukowej”.

Lekki niedosyt pozostawia dosyć uboga i niedbale sporządzona bibliografia zawierająca zaledwie 102 publikacje naukowe. Nakład pracy związany z przebadaniem ilości orzecznictwa (112) jest niewiele większy.

W ramach oceny merytorycznej rozprawy należy syntetycznie wskazać, że:

- 1) Podjęta problematyka badawcza jest w aktualna i trafna. Rozważane tytułowe zagadnienie stanowi problem praktyczny, choć niezbyt doniosły.
- 2) Analiza zawarta w rozprawie doprowadziła Autora do wniosków, które pozwoliły na sformułowanie na ich podstawie poznawczo interesujących postulatów *de lege ferenda*. W szczególności stanowi ona podstawę do rozważenia zasadności nowelizacji przepisów dotyczących łączenia środków karnych.

W podsumowaniu oceny merytorycznej należy zgłosić dopuszczający poziom merytoryczny (naukowy) rozprawy.

W ramach oceny metodologicznej rozprawy należy wskazać, że:

- 1) Autor rozprawy dobrał literaturę w sposób kompetentny, choć zasób źródeł naukowych mógłby być zdecydowanie szerszy, co znacznie podniosłoby wartość merytoryczną recenzowanej rozprawy. Niemniej jednak źródła powołane w bibliografii Doktorant wykorzystał w sposób prawidłowy.
- 2) Autor umiejętnie zastosował przyjętą metodę analizy badawczej tj. metodę dogmatyczną, dopełnioną elementami historycznymi, zabrakło jednak metody prawnoporównawczej.
- 3) Struktura rozważań i układ analizy, w tym poszczególnych rozdziałów, nie budzą większych kontrowersji (poza poczynionymi powyżej zastrzeżeniami) i zasadniczo są prawidłowe.

W podsumowaniu oceny metodologicznej rozprawy należy stwierdzić, że jest ona pozytywna.

Wskazując na główne zalety rozprawy, należy wymienić, co następuje:

- 1) sformułowanie aktualnego problemu badawczego,
- 2) ukazanie praktycznej doniosłości orzekania łącznego środka karnego i związanych z

tym problemów praktycznych,

- 3) omówienie problematyki, która nie została dotychczas kompleksowo przedstawiona w literaturze przedmiotu,
- 4) znajomość aspektów badanego zjawiska,
- 5) pragmatyczną orientację wyводу.

Wskazując na główne niedostatki lub wady rozprawy, a ściślej – kwestie wymagające korekt oraz zagadnienia warte głębszego namysłu, należy wymienić, co następuje:

- 1) brak sformułowania hipotezy badawczej,
- 2) tematykę pracy stanowiącą raczej materiał na artykuł naukowy, aniżeli rozprawę doktorską,
- 3) brak wprowadzeń i podsumowań poszczególnych rozdziałów,
- 4) publicystyczny ton narracji w wielu miejscach rozprawy,
- 5) zbędność wielu fragmentów (w szczególności przywoływanie definicji takich jak: impreza masowa, mecz piłki nożnej, osoba pełniąca funkcje publiczne; analiza dot. przypadku, przypadku przedsiębiorstwa czy środków kompensacyjnych),
- 6) postulaty *de lege ferenda* oparte w większości na innych tekstach (Ł. Buczka, I. Kosierb),
- 7) ubogą literaturę przedmiotu,
- 8) ogólną niestaranność warstwy redakcyjnej (językowo-interpunkcyjnej).

W podsumowaniu, ogólny odbiór rozprawy należy ocenić na poziomie dostatecznym. Jego podstawą jest fakt, że jej walory związane są z kwestiami praktycznie istotnymi. Po rozważaniu wszystkich powyższych uwag, stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska to praca naukowo ostatecznie zasługująca na pozytywną ocenę, a jej Autor wykazał się zdolnością do prowadzenia pracy naukowej. W szczególności należy uznać, że zalety rozprawy przewyższają zgłoszone w uwagach krytycznych mankamenty. Wszystko to sprawia, że jakkolwiek praca ta nie wykazuje poziomu wyróżniającego, to jednak z pewnością wypełnia minimalne kryteria stawiane rozprawie doktorskiej z prawa karnego.

W konkluzji należy stwierdzić, że rozprawa doktorska mgr. Eweliny Ślebiody-Ferens, pt.: „Łączny środek karny w polskim prawie karnym”, stanowi oryginalne

rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje Jej ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie naukowej *prawo*, a w szczególności *prawo karne*, jak również wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia przez Nią pracy naukowej.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Robert Zawłocki', written in a cursive style.

Prof. dr hab. Robert Zawłocki